

Sziráki György

A NEVRORTHIDAE NAKAHARA, 1915 (INSECTA: NEUROPTERA) CSALÁD ELŐFORDULÁSA A CSERNA-HEGYSÉGBEN

A kövifátyolkák (Nevrorthidae) családjába mindössze három génusz 10 faja tartozik. Közülük az *Austro-nevrorthis* – nevének megfelelően – ausztráliai, a *Nipponevrorthis* fajok Japánból és Tajvanról ismeretesek, míg a *Nevrorthis* nemet négy mediterrán faj teszi ki. Ezek a *Nevrorthis apatelios* H. Aspöck, U. Aspöck & Hölzel, 1977, a *Nevrorthis fallax* (Rambur, 1842), *Nevrorthis hannibal* U. Aspöck & H. Aspöck, 1983 és a *Nevrorthis iridipennis* Costa, 1863. Ez utóbbi Szicílián és az Appenin-félsziget délnyugati csücskén él, a *N. fallax* Korzikán és Szardínián, a *N. hannibal* Algériában és Tunéziában fordul elő, míg a *N. apatelios* az elmúlt évig kizárólag balkáni fajként volt ismert.

A Nevrorthisidae családot W. Nakahara írta le a szivacsfátyolkák (Sisyridae) alcsaládjaként. Megkülönböztető bélyegül a szárnyerezet és a genitáliák néhány sajátossága szolgált. A csoport fajainak lárvája ebben az időben ismeretlen volt, de az imágókat mindig fák és bokrok hegyi patakok fölé hajló ágain találták. Ennek alapján Nakahara bizonyosra vette, hogy az – az édesvízi szivacsokat parazitáló „Sisyri-nae” fajokhoz hasonlóan – vízi, de egyszersmind azt is feltételezte, hogy táplálékszerzésének módja a szivacsfátyolkáékétól eltérő, mivel az édesvízi szivacsok nem a gyorsfolyású patakok lakói.¹

Nakahara fent idézett munkájában azt is megjegyezte, hogy ha az általa leírt új alcsaláddhoz tartozó fajok lárvája ismertté válik, akkor szükséges lehet ezt a rendszertani csoportot önálló család rangjára emelni.² Ez kilenc évvel később történt meg; ekkor került sor a *Nevrorthis fallax* lárvájának leírására, és a taxon család rangra emelésére.³

Érdemes megemlíteni, hogy a család névadó génuszát sokáig „Nevrorthis”-ként ismerték, és így a család neve is „Nevrorthisidae” volt, mígnem J. Oswald és N. Penny kimutatták, hogy az eredeti, és így érvényes betűzés: „Nevrorthis”.⁴

A Nevrorthisidae lárvák jóval megnyúltabbak a Sisyridae lárváknál, táplálékukat pedig a patakok víz által ellepelt kövein megkapaszkodva, „lesben áll-

va” szerzik. A kifejlett kövifátyolkák (1. ábra) szárnyai oválisak; közülük az elülsők 1 cm körüliek, míg a hátulsók valamivel rövidebbek. Első látásra erősen emlékeztetnek a szivacsfátyolkákra és a barnafátyolkákra (Hemerobiidae), azonban ez utóbbi csoportnak egyedülálló sajátossága, hogy az ide tartozó fajok elülső szárnyán az R_s ér beleolvad az R_1 érbe, és így az oldalágak, amelyek eredetileg az R_s oldalágai voltak, az R_1 -ből erednek.⁵ A szárnyerezet alapján a *Nevrorthis* fajokat az európai szivacsfátyolkáktól is könnyen el lehet különíteni; az előbbieknél két keresztér-sorozat is van az R_1 és Cu_1 erek között, és a szegélymező kereszterei a szárny közepén is sűrűek (2. ábra), míg az utóbbiaknál csak egy-két keresztér van a fent említett hosszanti erek között, és a szegélymező erei a szárny töve közelében sokkal sűrűbbek, mint annak középső szakaszán.⁶

A közelmúltig a Nevrorthisidae család nem volt ismeretes sem Romániából, sem pedig a Kárpát-medencéből. Először egy ide tartozó lárvát sikerült gyűjteni 2005-ben a Magyar Természettudományi Múzeum munkatársainak a Cserna folyó medréből. A faj ismert elterjedése alapján valószínű volt, hogy a *Nevrorthis apatelios* került itt elő, de azt sem lehetett teljes mértékben kizárni, hogy esetleg egy még le nem írt kövifátyolka fajjal állunk szemben. A kérdés tisztázása érdekében 2007 júniusában megpróbáltunk a faj imágóinak begyűjtésével, és sikerrel jártunk. Egy hím példányt találtunk a Cserna folyó fölé hajló faágakon, Herkulesfürdőtől mintegy 12 km távolságban, a Bedina-patak torkolata alatt. (Ott, ahonnan két évvel korábban az említett lárvák is előkerültek.) Ezt követően még hét példányt gyűjtöttünk a Bedina-patak völgyében a patakmeder fölé hajló lombosított – valamennyi hím volt. További példányok jelenlétét is regisztráltuk, de ezek befogását – természetvédelmi megfontolásból – nem tartottuk célszerűnek. Egyébként jellemző a kövifátyolkákra, hogy előfordulásuk szórványos, de azokon a körülhatárolt kis területeken, ahol ténylegesen élnek, egyedszámuk általában jelentős. A genitáliák

¹ NAKAHARA, W. 1958.

² Uo. 19–32.

³ ZWICK, P. 1967.

⁴ OSWALD, J. – PENNY, N. 1991.

⁵ KIS, B. – NAGLER, C. – MANDRU, C. 1970.

⁶ Uo. 46 A ábra.

vizsgálata egyértelműen azt mutatta, hogy a *Neurorthus apatelios* (balkáni kövifátyolka) került elő a Cserna-hegységből, pontosabban e hegység két folyóvizéhez kötődő élőhelyekről. Az imént részletezett előfordulásról nemrég már rövid említés is történt.⁷

A *N. apatelios* elterjedését kissé részletesebben vizsgálva megállapítható, hogy az Dél-Erdélyen kívül csaknem az egész Balkán-félszigetre kiterjed.⁸ E rovarfaj ismert Görögország számos pontjáról, Bulgáriában a Balkán-hegységből, és az attól délre fekvő területekről,⁹ Albániából, Bosznia-Hercegovina és

Szerbia déli részéről, illetve Koszovóból. Annak ellenére, hogy a faj csak 1977-ben került leírásra, az előfordulási adatok egy része jóval korábbi,¹⁰ ugyanis téves határozás eredményeként adatai *N. iridipennis*-ként kerültek közlésre.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetem szeretném kifejezni György Zoltánnak (Magyar Természettudományi Múzeum, Bogárgyűjtemény), aki a mikroszkópos habitusfotót készítette.

Sziráki György – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, Baross u. 13, H-1088; sziraki@zoo.zoo.nhmus.hu

Irodalom

ASPÖCK, H. – HÖLZEL, H. – ASPÖCK, U.

2001 Kommentierter Katalog der Neuropterida (Insecta: Raphidioptera, Megaloptera, Neuroptera) der Westpaläarktis, *Denisia*, 2, 1–606.

KIS, B. – NAGLER, C. – MANDRU, C.

1970 Neuroptera (Planipennia), *Fauna Republicii Socialiste România*, 8 (6), 1–343.

NAKAHARA, W.

1958 The Neurorthinae, a new subfamily of the Sisyridae (Neuroptera), *Mushi*, 32, 19–32.

OSWALD, J. – PENNY, N.

1991 Genus-group names of the Neuroptera, Megaloptera and Raphidioptera of the World, *Occasional papers of the California Academy of Sciences*, 147, 1–94.

PONGRÁCZ S.

1923 Recésszárnyúak. Neuropteroiden, in: Csiki E.: *Állattani kutatások Albániában (Explorationes zoologicae ab E. Csiki in Albania peracte)*, XI, *A Magyar Tudományos Akadémia balkánkutatásának eredményei*, 1, Budapest, 143–166.

POPOV, A.

2007 Distribution of the families of Neuroptera with low species diversity in Bulgaria, *Annali del Museo Civico di Storia Naturale Ferrara*, 8, 117–130.

SZIRÁKI Gy.

2007 A Kárpát-medence recésszárnyúí, in: Forró L. (szerk.): *A Kárpát-medence állatvilágának kialakulása*, Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 65–76.

ZWICK, P.

1967 Beschreibung der aquatischen Larve von *Neurorthus fallax* (Rambur) und Errichtung der neuer Planipennierfamilie Neurorthidae fam. nov., *Gewässer und Abwässer*, 44/45, 65–86.

⁷ SZIRÁKI Gy. 2007.

⁸ ASPÖCK, H. – HÖLZER, H. – ASPÖCK, U. 2001.

⁹ POPOV, A. 2007.

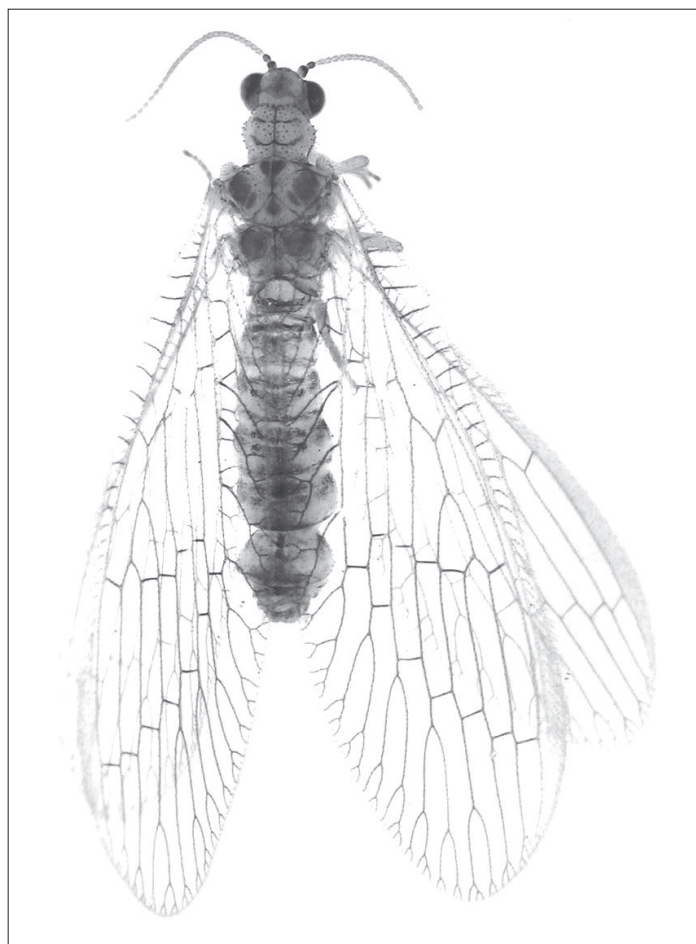
¹⁰ PONGRÁCZ S. 1923.

**Prezența familiei Nevrorthidae Nakahara, 1915
(Insecta: Neuroptera) în Munții Cernei**
(Rezumat)

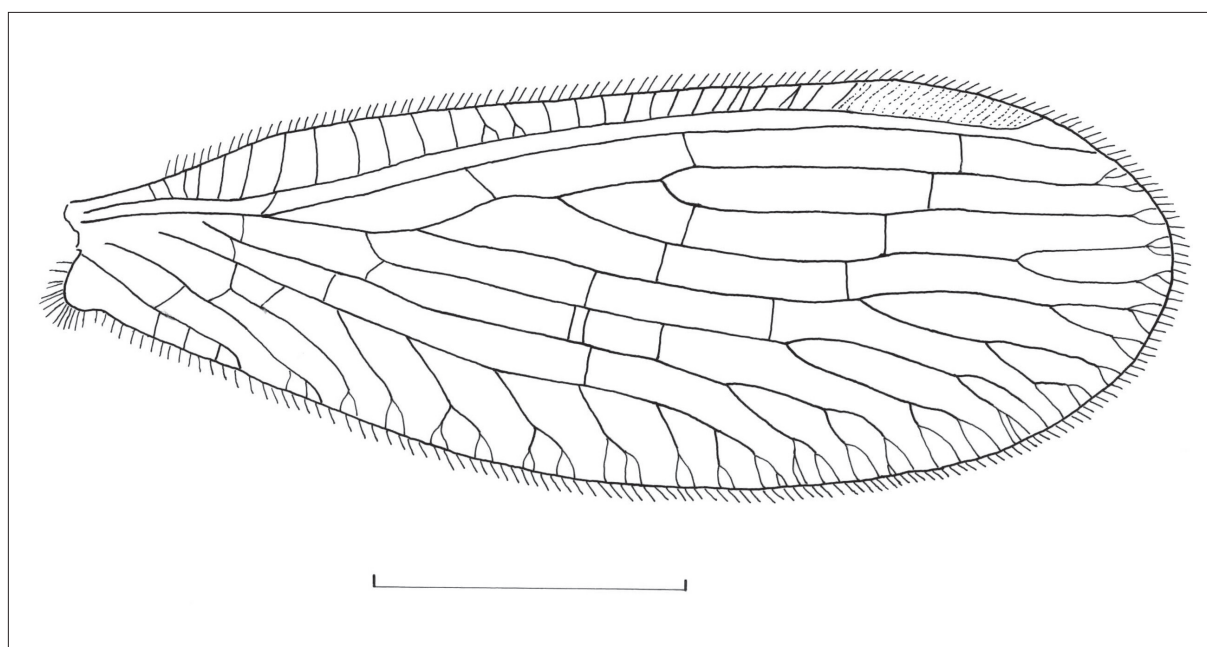
Nevrorthidae reprezintă unul dintre grupurile cu cel mai mic număr de specii din familia de insecte cu aripile membranoase. În Palearcticul de Vest sunt cunoscute 4 specii, toate aparținând genului *Nevrorthus* Costa, 1863. Una dintre aceste specii, *Nevrorthus apatelios* H. Aspöck, U. Aspöck & Hölzel, 1977, care până acum s-a cunoscut din ținuturile muntoase ale peninsulei Balcanice, a fost descoperită nu de mult în partea de sud-vest a Munților Cernei, reprezentând o nouă specie de insecte în fauna României.

**The presence of Nevrorthidae Nakahara Family, 1915
(Insecta: Neuroptera) in the Cernei Mountains**
(Abstract)

Nevrorthidae are one of the smallest groups of net-winged insects. In the Western-Palearctic 4 species are known to exist, all of them belonging to the *Nevrorthus* Costa, 1863 genus. One of them, *Nevrorthus apatelios* H. Aspöck, U. Aspöck & Hölzel, 1977, which until now has been known to live on the highlands of the Balcanic Peninsula, was also found in the South-Western part of the Cernei Mountains, as a representative of a new insect family in Romania's fauna.

1. ábra Alkoholban tárolt *Neurothus apatelios* példány a Bedina-patak völgyéből.

2. ábra *Neurothus apatelios* elülső szárnyának erezete.
(A szárny szőrzetét csak a szegélyen ábráztuk, a méretvonal 3 mm-nek felel meg.)